

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne luonnoksesta kansalliseksi ohjelmaksi demokratian ja osallistumisen edistämiseksi, joka on tarkoitus antaa valtioneuvoston periaatepäätöksensä.

Oikeusministeriö on asettanut poikkihallinnollisen virkamiestyöryhmän, jonka tehtävänä on valmistella pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa linjattu kansallinen ohjelma demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma) sekä koordinoida ohjelman toimeenpanoa valtioneuvostossa. Työryhmä on valmistellut luonnoksen valtioneuvoston periaatepäätökseksi demokratiaohjelmasta sekä sitä taustoittavan aineiston. Periaatepäätösluonnoksessa esitetään 15 strategisen tason tavoitelinjausta ja keskeisiä toimenpiteitä demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. Periaatepäätöksen hyväksymisen jälkeen työryhmä laatii toimeenpanosuunnitelman, jossa esitetään konkreettiset toimenpiteet, aikataulu ja vastuutahot linjausten toimeenpanemiseksi.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan Suomi edistää kaikessa toiminnassaan demokratian, kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion periaatteita. Hallituksen tavoitteena on vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa. Uusia keinoja vaalia näitä perusarvoja tarkastellaan ennakkoluulottomasti ja hallitus työskentelee osallistavan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta ja torjuu eriytymiskehitystä. Hallitusohjelman mukaan osallistuminen ja vaikutusmahdollisuudet ovat demokraattisen yhteiskunnan perusta. Avoin, ratkaisukeskeinen keskustelu ja vastuullinen julkisen vallan käyttö rakentavat suomalaista tulevaisuutta. Hallitus edistää yhteiskunnallista vuoropuhelua. Sen rooli on tärkeä myös koulujen demokratiakasvatuksessa. Laajaa sananvapautta on tuettava ja ylläpidettävä kaikkialla yhteiskunnassa. Hallituksen visiona on, että Suomi on vahva demokratia, jossa kansalaisten yleinen luottamus julkisiin instituutioihin on korkealla. Kansalaisten luottamuksen ylläpitämisen eteen tehdään töitä vakaasti ja pitkäjänteisesti.

Hallitusohjelman linjausten mukaan hallitus valmistelee ja toimeenpanee kansallisen ohjelman demokratian ja osallistumisen edistämiseksi. Ohjelman erityisenä tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti äänestysaktiivisuuden edistäminen ja lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen, sekä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen kehittäminen. Lisäksi ohjelmalla on tarkoitus edistää nuorten osallisuutta ja alueellista yhdenvertaisuutta muun muassa vahvistamalla nuorisovaltuustojen asemaa

kunnissa ja hyvinvointialueilla. Hallitusohjelman mukaan ohjelmalla myös vahvistetaan hyvän keskusteluun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa jo lapsesta lähtien perustuslaillinen mielipide- ja sananvapaus turvaten. Lisäksi hallitusohjelmassa linjataan, että paikalliseen kansanvaltaan turvautuen hallitus vauhdittaa hallittua kehitystä kohti luovempaa ja dynaamisempaa paikallishallintoa ja varmistaa lähidemokratian toteutumisen. Tavoitteina ovat alueen asukkaille ja yrityksille veto- ja pitovoimaiset kasvuyhteisöt sekä demokratian, osallisuuden ja tasa-arvoisuuden vahvistaminen. Tavoitteeksi asetetaan lisäksi, että hallinto toimii avoimesti ja vuorovaikutteisesti, mikä vahvistaa luottamusta julkisen vallan toimijoihin.

Tavoitteet

Lausuntopyyntöön tavoitteena on koota sidosryhmien palautetta luonnoksesta demokratiaohjelmaksi, joka on tarkoitus antaa valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Lisäksi lausunnonantajat voivat halutessaan kommentoida periaatepäätöksen tausta-aineistoa (tilannekuva).

Demokratiaohjelman valmistelun tueksi oikeusministeriö toteutti vuodenvaihteessa 2023–2024 sidosryhmäkartoituksen ja -kyselyn, jonka avulla selvitettiin sidosryhmien halukkuutta ja mahdollisuuksia osallistua ohjelman suunnitteluun ja toimeenpanoon sekä näkemyksiä ohjelman painopisteistä ja ehdotuksia toimenpiteiksi. Helmi–maaliskuussa 2024 oikeusministeriö järjesti sidosryhmille suunnattuja kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia, joiden tarkoituksena oli tarkentaa tilannekuvaa suomalaisesta demokratiasta sekä keskustella haasteista ja ratkaisuista demokratian kehittämiseksi Suomessa.

Kooste sidosryhmäkyselyn tuloksista, yhteenveto kuulemis- ja keskustelutilaisuuksista sekä periaatepäätösluonnoksen muut tausta-aineistot ovat saatavilla tämän lausuntopyyntöön liitteaineistoina (ks. kohta Linkit ja Liitteet).

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse. Ministeriöitä pyydetään lisäksi tallentamaan lausuntopalvelussa antamansa lausunto VAHVA-asianhallintajärjestelmään (asianro VN/25525/2023).

Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet -> Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@gov.fi.

Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi oikeusministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan mahdollisuuksien mukaan lausuntopyyntöissä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Jos ette kuitenkaan voi antaa lausuntoanne lausuntopalvelu.fi:ssä, lausunto voidaan toimittaa myös sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo.om@gov.fi.

Lausuntoja voivat antaa muutkin kuin jakelussa mainitut. **HUOM!** Kaikki annetut lausunnot

ovat julkisia ja ne julkaistaan tässä palvelussa (lausuntopalvelu.fi) sekä hankkeen internet-sivuilla valtioneuvoston Hankeikkunassa.

Aikataulu

Lausunto pyydetään toimittamaan oikeusministeriölle **viimeistään 22.11.2024**.

Valmistelijat

Lisätietoa asiasta antavat erityisasiantuntija **Liisa Männistö**, p. 0295 150 231, ja yksikönpäällikkö **Niklas Wilhelmsson**, p. 0295 150 348 (sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@gov.fi).

Linkit

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM125:00/2023> - Demokratiaohjelma oikeusministeriön verkkosivuilla

https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/38c45860-33b9-4148-a834-d6f72f18cb09/28593583-6d23-4fe7-b99e-93b9678ddbdf/RAPORTTI_20240209123003.PDF - Raportti: Sidosryhmäkyselyn tulokset

https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/38c45860-33b9-4148-a834-d6f72f18cb09/cd23bb1d-694c-4ee6-9616-eafe79963d47/RAPORTTI_20240516104517.PDF - Raportti: Kevään 2024 kuulemistilaisuuksien koonti

<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM125:00/2023> - Demokratiprogram på justitieministeriets webbplats

Liitteet:

[Demokratiaohjelma-Periaatepaatos-LUONNOS-20241014.pdf](#) - LAUSUNNOILLE: Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi demokratiaohjelmasta

[Demokratiprogram-Principbeslut-UTKAST-20241014.pdf](#) - PÅ REMISS: Utkast till statsrådets principbeslut om demokratiprogram

[Demokratiaohjelman-tausta-aineisto-LUONNOS-20240911.pdf](#) - Periaatepäätöksen tausta-aineisto / Bakgrundsmaterialet till principbeslutet (på finska)

Jakelu:

Abilis-säätiö
Akaan kaupunki
Aktivistimummot
Alajärven kaupunki
Alavieskan kunta

Alavuden kaupunki
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
Amnesty International
Asikkalan kunta
Askolan kunta
Auran kunta
CMI — Martti Ahtisaari Peace Foundation
Cultura-säätiö (1)
Cultura-säätiö (2)
Diakonissalaitos
Diakonissalaitos, MakeSomeNoise-toiminta
Dialogiakatemia, Aretai Oy
Enonkosken kunta
Enontekiön kunta
Erätauko-säätiö
Espoon kaupunki - Esbo stad
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Etelä-Savon ELY-keskus
Etelä-Savon hyvinvointialue
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno
Eurajoen kunta
Euran kunta
Evijärven kunta
Familia ry
Finlands Svenska Idrott r.f
Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf.
Forssan kaupunki
Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf.
Globe Art Point (1)
Globe Art Point (2)
Haapajärven kaupunki
Haapaveden kaupunki
Hailuodon kunta
Halsuan kunta
Haminan kaupunki
Hangon kaupunki - Hangö stad
Hankasalmen kunta
Harjavallan kaupunki
Hartolan kunta
Hattulan kunta
Hausjärven kunta
Heinolan kaupunki
Heinäveden kunta
Helsingin kaupunki - Helsingfors stad
Helsingin yliopisto (Hanna Wass)
Helsingin yliopisto (Pasi Mäenpää)
Helsingin yliopisto (Pia Mikander)

Helsingin yliopisto (Seppo Kivimäki)
Helsingin yliopisto (Tuija Kasa)
Helsingin yliopisto (Åsa von Schoultz)
Hirvensalmen kunta
Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry
Hollolan kunta
Huittisten kaupunki
Humppilan kunta
HUS
Hyrnsalmen kunta
Hyvinkään kaupunki
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
Hämeen ELY-keskus
Hämeenkyrön kunta
Hämeenlinnan kaupunki
Ihmisoikeuskeskus
Ihmisoikeusliitto
Iin kunta
Iisalmen kaupunki
Iitin kunta
Ikaalisten kaupunki
Ilmajoen kunta
Ilmastoisovanhemmat
Ilmastopaneeli
Ilmastopaneeli (sihteeristö)
Ilomantsin kunta
Imatran kaupunki
Inarin kunta
Ingå kommun - Inkoon kunta
Isojoen kunta
Isokyrön kunta
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Itä-Uusimaan hyvinvointialue
Jakobstad - Pietarsaaren kaupunki
Janakkalan kunta
Joensuun kaupunki
Jokioisten kunta
Joroisten kunta
Joutsan kunta
Juankosken kaupunki
Juukan kunta
Juupajoen kunta
Juvan kunta
Jyväskylän kaupunki
Jyväskylän yliopisto (Petri Ruuskanen)
Jämijärven kunta
Jämsän kaupunki
Järvenpään kaupunki
Kaakkois-Suomi ELY-keskus
Kaarinan kaupunki
Kaavin kunta

Kainuun ELY-keskus
Kainuun hyvinvointialue
Kajaanin kaupunki
Kalajoen kaupunki
Kalevi-Sorsa säätiö
Kangasalan kunta
Kangasniemen kunta
Kankaanpään kaupunki
Kannonkosken kunta
Kannuksen kaupunki
Kansalaisareena ry
Kansalaisjärjestöjen ihmisoikeussäätiö - KIOS
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE
Kanta-Hämeen hyvinvointialue
Karijoen kunta
Karkkilan kaupunki
Karstulan kunta
Karvian kunta
Kaskisten kaupunki - Kaskis stad
Kauhajoen kaupunki
Kauhavan kaupunki
Kauniaisten kaupunki - Grankulla stad
Kaustisen kunta
KEHA-keskus
Kehittämiskeskus Opinkirjo
Keiteleen kunta
Kemijärven kaupunki
Kemin kaupunki
Keminmaan kunta
Kempeleen kunta
Keravan kaupunki
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Keski-Suomen ELY-keskus
Keski-Suomen hyvinvointialue
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
Kestävyyspaneeli
Keuruun kaupunki
Kihniön kunta
Kimitoö kommun - Kemiönsaaren kunta
Kinnulan kunta
Kirkkonummen kunta - Kyrkslätt kommun
Kirkon Ulkomaanapu sr
Kiteen kaupunki
Kittilän kunta
Kiuruveden kaupunki
Kivijärven kunta
Kokemäen kaupunki
Kokkolan kaupunki - Karleby stad
Kolarin kunta
Konneveden kunta
Kontiolahden kunta

Korsholm kommun - Mustasaaren kunta
Korsnäs kommun
Kotkan kaupunki
Kouvolan kaupunki
Kristinestad - Kristiinankaupunki
Kronoby kommun - Kruunupyyn kunta
Kuhmoisten kunta
Kuhmon kaupunki
Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
Kulttuuria kaikille -palvelu
Kulttuuriperintökasvatuksen seura
Kuopion kaupunki
Kuortaneen kunta
Kurikan kaupunki
Kustavin kunta
Kuusamon kaupunki
Kymenlaakson hyvinvointialue
Kyyjärven kunta
Kärkölän kunta
Kärsämäen kunta
Lahden kaupunki
Laihian kunta
Laitilan kaupunki
Lapin aluehallintovirasto
Lapin ELY-keskus
Lapin hyvinvointialue
Lapinjärven kunta - Lappträsk kommun
Lapinlahden kunta
Lappajärven kunta
Lappeenrannan kaupunki
Lapsiasiavaltuutettu
Lapuan kaupunki
Larsmo kommun - Luodon kunta
Lastensuojelun Keskusliitto
Laukaan kunta
Lemin kunta
Lempäälän kunta
Leppävirran kunta
Lestijärven kunta
Liedon kunta
Lieksan kaupunki
Liikenne- ja viestintäministeriö
Limingan kunta
Liperin kunta
Lohjan kaupunki - Lojo stad
Loimaan kaupunki
Lopen kunta
Lounais-Suomen aluehallintovirasto
Loviisan kaupunki - Lovisa stad
Luhangan kunta
Lumijoen kunta

Luontopaneeli
Luumäen kunta
Luvian kunta
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry
Maa- ja metsätalousministeriö
Maaseudun Sivistysliitto
Maaseutupolitiikan neuvosto MANE
Malax kommun - Maalahden kunta
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Marttilan kunta
Maskun kunta
Mediakasvatusseura ry
Merijärven kunta
Merikarvian kunta
Miehikkälän kunta
Miesjärjestöjen keskusliitto ry
Mikkelin kaupunki
Monika-Naiset liitto ry
Monikulttuurijärjestöjen yhteistyöverkosto Moniheli ry
Monikulttuurinen liikuntaliitto (FIMU) ry
Monikulttuurityö Mimosa ry
Muhoksen kunta
Multian kunta
Muonion kunta
Muuramen kunta
Mynämäen kunta
Myrskylän kunta - Mörskom kommun
Mäntsälän kunta
Mänttä-Vilppulan kaupunki
Mäntyharjun kunta
Naantalin kaupunki
Naisjärjestöjen keskusliitto
Nakkilan kunta
Nivalan kaupunki
Nokian kaupunki
Nousiaisten kunta
Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry (NUOLI)
Nuorisotutkimusseura ry
Nuorten Agenda2030 -ryhmä
Nuorten Akatemia
Nuorten ilmasto- ja luontoryhmä
Nuorten Suomi ry.
Nurmeksen kaupunki
Nurmijärven kunta
Nykarleby stad - Uusikaarlepyyn kaupunki
Närpes stad - Närpiön kaupunki
Oikeusministeriö
Oikeusvaltiokeskus
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
Opetushallitus
Opintokeskukset ry
Opintokeskus Sivis
Orimattilan kaupunki
Oripään kunta
Oriveden kaupunki
Oulaisten kaupunki
Oulun kaupunki
Outokummun kaupunki
Padajoen kunta
Paimion kaupunki
Pakolaisapu, Järjestöhautomo
Pakolaisnuorten tuki ry
Paltamon kunta
Paremmiin yhdessä ry
Pargas stad - Paraisten kaupunki
Parikkalan kunta
Parkanon kaupunki
Pedersöre kommun - Pedersören kunta
Pelastakaa lapset ry
Pelkosenniemen kunta
Pellon kunta
Perhon kunta
Pertunmaan kunta
Petäjäveden kunta
Pieksämäen kaupunki
Pielaveden kunta
Pihtiputaan kunta
Pirkanmaan ELY-keskus
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pirkkalan kunta
Plan International Suomi
Pohjanmaan ELY-keskus
Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon ELY-keskus
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Polvijärven kunta
Pomarkun kunta
Porin kaupunki
Pornaisten kunta
Porvoon kaupunki - Borgå stad
Posion kunta
Pro Lukio ry
Pudasjärven kaupunki
Pukkilan kunta

Punkalaitumen kunta
Puolangan kunta
Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland
Puolustusministeriö
Puumalan kunta
Pyhtään kunta - Pyttis kommun
Pyhäjoen kunta
Pyhäjärven kaupunki
Pyhännän kunta
Pyhärannan kunta
Pälkäneen kunta
Pöytyän kunta
Raahen kaupunki
Raision kaupunki
Rantasalmen kunta
Ranuan kunta
Raseborg stad - Raaseporin kaupunki
RASMUS - Rasismin ja muukalaispelon vastainen yhdistys ry
Rauhan ja hyvinvoinnin järjestö ry
Rauman kaupunki
Rautalammin kunta
Rautavaaran kunta
Rautjärven kunta
Reisjärven kunta
Riihimäen kaupunki
Ristijärven kunta
Romaniasiaian neuvottelukunta
Rovaniemen kaupunki
Ruokolahden kunta
Ruoveden kunta
Ruskon kunta
Rääkkylän kunta
Saamelainen ilmastoneuvosto
Saarijärven kaupunki
Sallan kunta
Salon kaupunki
Sastamalan kaupunki
Satakunnan ELY-keskus
Satakunnan hyvinvointialue
Sauvon kunta
Savitaipaleen kunta
Savonlinnan kaupunki
Savukosken kunta
Seinäjoen kaupunki
Seta ry
Siemenpuusäätiö
Sievin kunta
Siikaisten kunta
Siikajoen kunta
Siikalatvan kunta
Siilinjärven kunta

Simon kunta
Sipoon kunta - Sibbo kommun
Sisäministeriö
Siuntion kunta - Sjundeå kommun
Siviilipalveluskeskus
Sodankylän kunta
Soinin kunta
Someron kaupunki
Sonkajärven kunta
Sosiaali- ja terveysministeriö
SOS-lapsikyläsäätiö
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
Sotkamon kunta
Sulkavan kunta
Suomalaiset kehitysjärjestöt – Finnish Development NGOs Fingo ry
Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK
Suomen Harrastajateatteriliitto
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
Suomen Journalistiliitto
Suomen kirjastoseura
Suomen Kotiseutuliitto
Suomen Kuntaliitto
Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto
Suomen Lukiolaisten Liitto ry
Suomen Luonnonsuojeluliitto
Suomen lähetysseura
Suomen nuorisolan kattojärjestö Allianssi ry
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto (Nuva) ry
Suomen Olympiakomitea
Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry
Suomen pakolaisapu ry
Suomen Punainen Risti
Suomen somalialaisten liitto (SSL) ry
Suomen UNICEF
Suomen YK-liitto
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
Suomi-Venäjä-seura
Suomussalmen kunta
Suonenjoen kaupunki
SVK Liitto ry
Sysmän kunta
Säkylän kunta
Taipalsaaren kunta
Taivalkosken kunta
Taivassalon kunta
Taksvärkki ry
Tammelan kunta
Tampereen kaupunki
Tampereen yliopisto (Anni Jäntti)
Tampereen yliopisto (Elina Kestilä-Kekkonen)

Tampereen yliopisto (Josefina Sipinen)
Tampereen yliopisto (Jukka Viljanen)
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Tervolan kunta
Tervon kunta
Teuvan kunta
Tieteellisten seurain valtuuskunta
TI. Kosken kunta
Tohmajärven kunta
Toholammin kunta
Toivakan kunta
Tornion kaupunki
Tuglas-seura ry
Turun kaupunki - Åbo stad
Turun yliopisto (Maija Jäske)
Tuusniemen kunta
Tuusulan kunta
Tyrnävän kunta
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
Uvilan kaupunki
Urjalan kunta
Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry
Utajärven kunta
Utsjoen kunta
Uudenmaan ELY-keskus
Uuraisten kunta
Uusikaupunki
Vaalan kunta
Vaasan kaupunki - Vasa stad
Valkeakosken kaupunki
Valtimon kunta
Valtioneuvoston kanslia
Valtiovarainministeriö
Vammaisfoorumi ry
Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE
Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry
Vanhusasiavaltuutettu
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Vantaan kaupunki - Vanda stad
Varkauden kaupunki
Varsinais-Suomen ELY-keskus
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Vehmaan kunta
Vesannon kunta
Vesilahden kunta
Vetelin kunta
Vieremän kunta
Viestintä ja kehitys -säätiö
Vihdin kunta

Viitasaaren kaupunki
Vimpelin kunta
Virolahden kunta
Virtain kaupunki
WWF Suomi
Vörå kommun - Vöyrin kunta
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry
Ylitornion kunta
Ylivieskan kaupunki
Ylöjärven kaupunki
Ympäristöministeriö
Ypäjän kunta
Åbo Akademi (Lauri Rapeli)
Ähtärin kaupunki
Äänekosken kaupunki

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Tavoitelinjaukset ja keskeiset toimenpiteet

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä on tarkoitus esittää strategisen tason tavoitelinjaukset ja keskeiset toimenpiteet, joilla pääministeri Petteri Orpon hallitus toimeenpanee hallitusohjelmaan kirjattuja linjauksia demokratian ja osallistumisen edistämiseksi vuosina 2024–2027.

Lausunnonantajilta pyydetään palautetta esitetyistä tavoitelinjauksista ja keskeisistä toimenpiteistä.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,
- äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,
- kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,
- yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,

- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,
- tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,
- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,
- mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,
- jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,
- digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,
- hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,

- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,
- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,
- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,
- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seuranta ja läpinäkyvyyttä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyttä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuositusten toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

Valtioneuvoston periaatepäätöstä taustoittava aineisto

Lausunnonantajia pyydetään halutessaan antamaan palautetta periaatepäätöstä taustoittavasta aineistosta.

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

Arvioi seuraavia väittämiä asteikolla 1-4 (1 = täysin eri mieltä, 2 = osittain eri mieltä, 3 = osittain samaa mieltä, 4 = täysin samaa mieltä)

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

- 1

- 2
- 3
- 4

Tilannekuva toimii hyvänä taustoituksena periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

- 1
- 2
- 3
- 4

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

Suurpää Johanna
Oikeusministeriö

Männistö Liisa
Oikeusministeriö